

I.OCHILOV, U.TO'LAKOV, A.XUDAYKULOV

BUXGALTERIYA HISOBI

DARSLIK

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

TERMIZ DAVLAT UNIVERSITETI

I.OCHILOV, U.TO'LAKOV, A.XUDAYKULOV

BUXGALTERIYA HISOBI

DARSLIK

60410100- "Buxgalteriya hisobi va audit" ta'lim yo'nalishi bo'yicha

Toshkent-2024

UO‘K: 657

KBK: 65.052.2

B 94

Buxgalteriya hisobi. Darslik / I.Ochilov, U.To‘lakov va A.Xudaykulovlar. Darslik/Toshkent: “PUBLISHING HIGH FUTURE” OK nashriyoti 2024.–568 bet.

KBK: 65.052.2

Ushbu darslik Davlat ta‘lim standartlari talablariga muvofiq tayyorlangan bo‘lib, 60410100 - “Buxgalteriya hisobi va audit” ta‘lim yo‘nalishi bo‘yicha ta‘lim olayotgan talabalar uchun mo‘ljallangan.

Darslikda buxgalteriya hisobining nazariy va amaliy asosi yoritilgan bo‘lib, u korxonalarda buxgalteriya hisobini tashkil etish, pul mablag‘lari hisob, korxonalarda asosiy vositalar hisobi, nomoddiy aktivlar hisobi, lizing muomalalari hisobi, uzoq muddatli moliyaviy investitsiyalar hisobi, kapital qo‘yilmalar hisobi, ishlab chiqarish zahiralari hisobi, tayyor mahsulot (ishlar, xizmatlar) va uni sotishni hisobga olish, mehnat va ish haqini hisobga olish, hisob-kitob va kredit muomalalari hisobi, kapital, rezervlar va taqsimlanmagan foyda hisobi, moliyaviy natijalar hisobi, moliyaviy hisobot, tarmoq (qishloq xo‘jaligi, qurilish, savdo, engil sanoat, transport va hokazo)larda buxgalteriya hisobining xususiyatlari, soliqlar va to‘lovlarlarning buxgalteriya hisobida aks ettirilishi yo‘nalishlarini o‘rgatadi.

Mazkur darslik “Buxgalteriya hisobi” fanidan asosiy o‘quv adabiyoti sifatida xorijiy tajriba asosida tayyorlangan bo‘lib, undan boshqa iqtisodiyot yo‘nalishida tahsil olayotgan talabalar, xo‘jalik yurituvchi sub’ektlarning mutaxassislari ham foydalanishlari mumkin.

Данный учебник подготовлен в соответствии с требованиями государственного образовательного стандарта и предназначен для студентов, обучающихся по направлению 60410100 – «Бухгалтерский учет и аудит».

В учебнике освещены теоретические и практические основы бухгалтерского учета, включающие организацию бухгалтерского учета на предприятиях, учет движения денежных средств, учет основных средств на предприятиях, учет нематериальных активов, учет лизинговых операций, учет долгосрочных финансовых вложений, учет капитальные вложения, учет производственных резервов, учет готовой продукции (работ, услуг) и ее реализации, учет труда и заработной платы, учет расчетно-кредитных операций, учет капитала, резервов и нераспределенной прибыли, учет финансовых результатов, финансовая отчетность в бухгалтерском учете.

Данный учебник подготовлен на основе зарубежного опыта как основная учебная литература по предмету «Бухгалтерский учет», и может быть использован студентами, обучающимися в других областях экономики, а также специалистами хозяйствующих субъектов.

Taqrizchilar:

Xajimuratov N.Sh. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti professori, i.f.d.

Xatamov O. – Termiz davlat universiteti professori, i.f.d.

KIRISH

Iqtisodiy-islohotlarni amalga oshirishda barcha jabhalarida bo'lgani kabi, buxgalteriya hisobi borasida ham ulkan o'zgarishlar sodir bo'ldi. Keyingi yillar mobaynida halqaro standartlarga to'la-to'kis javob beruvchi buxgalteriya hisobi tizimini yaratish borasida ko'pgina islohotlar olib borilmoqda. Buxgalteriya hisobidan foydalanuvchilar doirasi ancha kengayib borayotganligi, integratsiya jarayonlari chuqurlashayotganligi, qo'shma korxonalar barpo etilayotganligi, jahon moliya bozoriga chiqilayotganligi sarmoyalar, ishchi kuchi va valyutaning ayrim mamlakatlar o'rtasida erkin harakatlanishi zarurligi buxgalteriya hisobi tizimini jahon standartlariga ko'chirishni yanada qattiqroq talab qilmoqda.

Mamlakatni yanada rivojlantirish va rivojlangan davlatlar darajasiga etkazish maqsadida qabul qilingan ushbu hujjatning uchinchi yo'nalishida belgilangan iqtisodiyotni rivojlantirish va liberallashtirishning ustuvor yo'nalishlari borasidagi vazifalar ijrosi tayyorlanayotgan kadrlar sifatiga ham bog'liqdir.

Bunday ustuvor vazifani bajarish iqtisodiyotning rivojlanishini zamon talablariga moslashtirib, takomillashtirib borishni taqozo etadi. Har bir xo'jalik yurituvchi subyekt o'z faoliyatining foydalilik darajasini doimo tahlil qilishga va amalga oshirilayotgan jarayonlarning hisobini to'g'ri tashkil qilishlari zarur. Bu sharoitda buxgalteriya hisobining ahamiyati katta bo'lib, undan yanada unumli foydalanish zaruriyati ortib boradi. Chunki, aynan shu sohalar iqtisodiyot subyektlarining aytib o'tilgan talablarning bajarilishida muhim o'rinni egallaydi.

Buxgalteriya hisobi fani aniq, qiziqarli, tortishuvli va muammoli fanlardan biri hisoblanadi. Tarixiy ma'lumotlarga ko'ra buxgalteriya hisobini tashkil qilish va takomillashtirish borasida to'rtta yirik davlat: Italyan, Fransuz, Nemis va Angliya-Amerika maktablari mavjuddir. Buxgalteriya hisobining tashkiliy jihatlari borasida bu maktablarning qarashlari bir-biriga o'xshamaydi. Ularning ta'limotlariga ko'ra buxgalteriya hisobi fanining asosi ham har xil talqin qilinadi. Masalan, Italyan maktabi vakillari buxgalteriya hisobi fanining asosini algebra va huquq, Fransuz maktabi vakillari siyosiy iqtisod, Nemis maktabi vakillari matematika, Angliya-Amerika maktabi vakillari psixologiya deb qaraydilar. Shu sababli buxgalteriya hisobi fanining vazifasi, predmeti, obyekti, usul va uslubiyoti, tamoyillari hamda tarkibiy tuzilishi borasidagi ularning qarashlari turlichadir.

O'zbekistonda amalga oshirilayotgan bu boradagi ulkan islohotlar kelajakda professional buxgalter, auditor va boshqa iqtisodiy kasblarni egallashga intilayotgan, qiziquvchan hamda zukko o'quvchilar uchun zamonaviy talablarga javob bera oladigan darslik yaratish lozim. Ushbu darslik iqtisodiyot yo'nalishida tahsil olayotgan o'quvchilar, xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning mutaxassislari, oliy ta'limning iqtisodiyot yo'nalishidagi ta'lim olayotgan talabalar, tegishli ixtisoslik kollejlari o'quvchilari hamda shu sohaga qiziquvchilar uchun mo'ljallangan.

MUNDARIJA

KIRISH	3
1-BOB. MOLIYAVIY HISOB VA HISOBOTNING MOHIYATI	4
2-BOB. ASOSIY VOSITALAR HISOBI	18
3-BOB. NOMODDIY AKTIVLAR HISOBI	107
4-BOB. INVESTITSIYALAR HISOBI	162
5-BOB. KAPITAL QO‘YILMALAR HISOBI	176
6-BOB. ISHLAB CHIQRISH ZAHIRALARI HISOBI	183
7-BOB. ISHLAB CHIQRISH XARAJATLARI HISOBI.	214
8-BOB. TAYYOR MAHSULOT (ISHLAR, XIZMATLAR) VA UNLARNING SOTISHNI HISOBGA OLISH	225
9-BOB. PUL MABLAG‘LARI HISOBI	290
10-BOB. MEHNAT VA ISH HAQINI HISOBGA OLISH	316
11-BOB. MAJBURIYATLAR HISOBI	353
12-BOB. XUSUSIY KAPITAL HISOBI	395
13-BOB. MOLIYAVIY NATIJALAR HISOBI	434
14-BOB. HISOBOTLARNI TUZISH VA TAQDIM ETISH.	508
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI	566

СОДЕРЖАНИЕ

ВВЕДЕНИЕ	3
ГЛАВА 1. СУЩНОСТЬ ФИНАНСОВОГО УЧЕТА И ОТЧЕТНОСТИ	4
ГЛАВА 2. УЧЕТ ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ	18
ГЛАВА 3. УЧЕТ НЕМАТЕРИАЛЬНЫХ АКТИВОВ	107
ГЛАВА 4. УЧЕТ ИНВЕСТИЦИЙ	162
ГЛАВА 5. УЧЕТ КАПИТАЛЬНЫХ ВЛОЖЕНИЙ	176
ГЛАВА 6. УЧЕТ ПРОИЗВОСТВЕННЫХ ЗАПАСОВ	183
ГЛАВА 7. УЧЕТ ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ ЗАТРАТ.	213
ГЛАВА 8. УЧЕТ ГОТОВОЙ ПРОДУКЦИИ (РАБОТ, УСЛУГ) И ЕЕ РЕАЛИЗАЦИИ	224
ГЛАВА 9. УЧЕТ ДЕНЕЖНЫХ СРЕДСТВ	289
ГЛАВА 10. УЧЕТ ТРУДА И ЗАРАБОТНОЙ ПЛАТЫ	315
ГЛАВА 11. УЧЕТ ОБЯЗАТЕЛЬСТВ	352
ГЛАВА 12. УЧЕТ СОБСТВЕННОГО КАПИТАЛА	394
ГЛАВА 13. УЧЕТ ФИНАНСОВЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ	433
ГЛАВА 14. СОСТАВЛЕНИЕ И ПРЕДОСТАВЛЕНИЕ ОТЧЕТНОСТЕЙ	506
СПИСОК ЛИТЕРАТУР	564

TERMIZ DAVLAT UNIVERSITETI

I.OCHILOV, U.TO‘LAKOV, A.XUDAYKULOV

BUXGALTERIYA HISOBI

DARSLIK

Nash.lis. AI № 276, 15.06.2015

Bosishga ruhsat etildi: 20.03.2024 yil

Bichimi 60x84^{1/16}. «Times New Roman»

garniturada raqamli bosma usulda chop etildi.

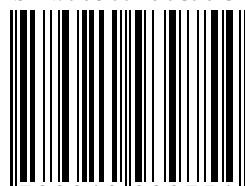
Shartli bosma tabog‘i 35.5. Adadi 100. Buyurtma № 04-12

Тел: (99) 817 44 54

Guvohnoma reestr № 1621243

“PUBLISHING HIGH FUTURE” OK nashriyotida bosildi.
Toshkent sh., Uchtepa tumani, Ali Qushchi ko‘chasi, 2A-uy.

ISBN: 978-9910-9397-5-4

9 789910 939754